

RESUM

ENTREVISTA GRUP MÓN CIENTÍFIC

21 novembre 2017 CEAB, Blanes.

Assistents:

Annelies Broekman, CREAM responsable tècnica del projecte ISACC TorDelta
Enric Sagristà, CEAB, geòleg, doctorant treballant sobre el Delta de la Tordera
Esperança Garcia, investigadora CEAB, grup de recerca sobre Ecología integrativa de aguas continentales

Gorka Muñoa Capron-Manieux, ICTA, Observatori de la Tordera.

Mireia Banqué, CREAM, grup de treball sobre canvi global i boscos

Quim Zaldo, ICTA, Observatori de la Tordera.

Rafa Sardà, CEAB, grup de recerca sobre Gestió Integrada de Costes

Javier Romera, naturalista, autor del Blog Natura Tordera

1. Presentació del projecte

Què li passa al Delta de la Tordera?

El repte que segurament la majoria de ciutadans dels municipis del delta tenen molt clar és el de l'erosió de les platges i la regeneració que suposa cada any per tal de permetre el desenvolupament de la temporada turística. No és igualment evident en l'opinió pública la resta de reptes als quals s'enfronta el delta i, de quina manera, tots estan interrelacionats.

Per exemple, hi ha una forta reducció dels cabals circulants a la Tordera i encara no ha estat possible instaurar un règim de cabals ambientals que permeti el funcionament correcte de la hidrologia local i dels ecosistemes que hi viuen. La manca de cabals líquids implica també una manca de mobilització de sediments, tan necessaris per recuperar el nostre litoral.

De manera similar, la gent no és conscient del paper que tenen els aqüífers (afectats per sobreexplotació, salinització i contaminació), les pluges i les inundacions (molt necessàries però determinen riscos per la població i les activitats econòmiques), la salut dels ecosistemes (com ara la mort dels pins per la sequera i la invasió del escarabat *Tomicus* en tot el Maresme) i les dinàmiques demogràfiques i l'expansió urbanística sobre la salut del delta. Tots els reptes derivats de com estem utilitzant el territori avui, es preveu que es tensaran més en el futur, per efecte del canvi climàtic. Parlem, doncs, de canvi global per referir-nos al conjunt de dinàmiques en què està sotmès el territori: dinàmiques que s'han engegat en el passat, que vivim ara i que canviaran en el futur.

Tots els reptes estan relacionats, ja que per salvar les nostres platges hem de parlar de molts temes i entendre molt bé com s'interrelaciona tot, per tal de trobar una sèrie de propostes de millora que permetin aprofitar aquestes interrelacions de manera positiva.

Un projecte de:

Amb el suport de:

Existeix a Catalunya molta legislació i s'han fet esforços de planificació per tal de desenvolupar eines i fomentar una gestió del territori sostenible i amb una visió de futur, com ara la estratègia catalana d'adaptació al canvi climàtic o els Plans d'Acció per l'Energia sostenible i el Clima (PAESCs) desenvolupats a nivell municipal. Desafortunadament, és evident que els processos d'implementació d'aquests programes no arriben als objectius de manera satisfactòria i els reptes més importants no s'aconsegueixen adreçar adequadament. Per tal de superar aquesta situació sabem que hem de millorar la manera en què es desenvolupen i s'implementen les solucions, innovant la governança i implicant de manera activa a la gent per tal que tothom tingui clar el seu paper i s'aprofiti al màxim el coneixement disponible.

En aquest marc, el projecte ISACC TorDelta ofereix una oportunitat molt concreta per donar suport tècnic al desenvolupament de la Taula i començar a treballar. De fet, es tracta d'un petit finançament atorgat per el Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient a través de la Fundación Biodiversidad (de l'1 d'octubre 2017 a l'1 de juny 2018) amb l'objectiu de crear un espai de debat per la millora de la gestió integrada del territori deltaic. Des del començament vam comptar amb el suport dels Ajuntaments i del CEAB, que van confirmar la importància de posar-hi fil a l'agulla. De fet, la necessitat de començar a treballar la zona del Delta ja va ser una prioritat al projecte BeWater, on els actors de tota la conca van indicar la necessitat de fer una planificació integrada per l'adaptació del Delta de la Tordera als impactes del canvi global, i una proposta de projecte LIFE+ que recollia aquesta idea, però que no va prosperar.

L'ISACC TorDelta, doncs, és part d'un camí mes llarg i avui tenim la possibilitat de fer el primer pas: la creació de l'espai deliberatiu com és la Taula de Treball sobre el Delta de la Tordera. En concret, el projecte permetrà:

- Sostenir la constitució de la taula de treball sobre el Delta de la Tordera amb els actors locals i responsables de polítiques.
- Conscienciar, capacitar i transferir informació científica rellevant i recopilar coneixements locals.
- Realitzar tallers específics per detectar reptes, generar propostes i col·laborar en el co-disseny d'estratègies d'adaptació.
- Millorar la governança per la conservació de l'àrea deltaica que inclou la zona natural protegida Riu i Estanys de Tordera.

El projecte vol contribuir a crear les condicions necessàries per a la implementació d'estratègies d'adaptació al Delta i generar una visió compartida del futur que volem construir. Per tal que els resultats del projecte puguin fomentar l'harmonització de les intervencions al territori i sumar forces davant els reptes del canvi climàtic, es formularan recomanacions dirigides als responsables de les polítiques.

Ara estem en la fase primera del projecte, en què estem entrevistant els sectors de l'agricultura, el turisme, la indústria, les ONGs i l'educació, així com el món científic. En aquestes trobades es vol adquirir una visió històrica dels canvis al territori, recopilar informació rellevant que ja existeix, conèixer els actors i explorar conjuntament quins altres haurien de ser-hi, i presentar les eines que ofereix el projecte.

Un projecte de:

Amb el suport de:

2. Debat

Contextualització de la taula de treball sobre el Delta de la Tordera

Des del CEAB s'explica que la Taula del Delta és una idea que ve de lluny i que te per objectiu la creació d'una planificació per la recuperació del Delta fomentat pels quatre municipis de Malgrat de Mar, Tordera, Blanes i Palafolls. A la primera reunió de la taula hi van participar molts actors locals, encara que faltaven representants del sector agrícola, grans infraestructures i persones involucrades a diferents activitats de recerca en curs.

Des del CEAB es contribuirà amb un estudi sobre les possibilitats de realitzar una morfo-regeneració, aplicar els principis i bones pràctiques indicades per les referències internacionals de la Gestió Integrada de Costes i les experiències obtingudes amb l'elaboració de projectes europeus. En aquest marc, la innovació en la governança és un factor clau, integrat en les normatives vigents per la gestió del litoral i de l'aigua, així aconseguir una gestió eco-sistèmica amb una visió integrada generada des del territori. Per això necessitem aconseguir involucrar els diferents grups socials i comunicar a la gent la importància del paper de la governança per tal que la Taula sigui una eina efectiva per treballar cap a una visió de futur amb un alt grau d'acceptació per part de la població local.

Quins elements podríeu aportar a la recopilació de la informació científica de base per alimentar els debats de la Taula?

Per les àrees d'investigació relacionades amb l'aigua, l'Observatori de la Tordera (constituïda al 1996) té molt per aportar. Per anys s'han recollit sèries de dades sobre l'estat del riu amb dades sobre els macro-invertebrats, les diatomees, la vegetació de ribera, els peixos etc, i l'activitat ha subsistit gràcies a l'esforç personal d'alguns investigadors que han volgut continuar les sèries de mostreig en anys de finançament difícil. Actualment es disposa de tota aquesta informació i s'està treballant per analitzar els dades i fer les més accessibles, com per exemple l'elaboració de mapes on es mostra l'evolució del riu per trams.

Mes en concret, hi hauran les dades sobre macro-invertebrats i la de diatomees (dos campanyes anuals) fins al 2010 i una estació de mostreig sota el pont de la carretera vella, transectes per la vegetació de ribera i estacions de mostreig per peixos diatomees i invertebrats. Sobre hidrologia i peixos: la recerca del Pep Mas ha mantingut la sèrie de Malgrat i Blanes fins l'actualitat tant per hidrologia fent mostres bimensuals, com per peixos fent tres campanyes anuals. Sobre macro-invertebrats i diatomees es fan dos campanyes anuals.

Sobre hidrologia tenim paràmetres fisicoquímics i dades de cabal en els aforaments, i en el seguiment de macro-invertebrats es fa una mesura de cabal en cada un dels punts de mostreig. Una de les coses a les donem moltíssima importància és integrar la percepció social de la gent en els indicadors ecològics. Fer indicadors socials és més complicat. Hem fet feina d'educació ambiental amb les escoles, tenim una exposició itinerant, estem intentat fer nous projectes educatius lligant la qualitat dels ecosistemes que permeten incloure també la percepció de la gent.

El Programa d'Educació Ambiental de l'Observatori desenvolupa el projecte: "Tornem a la Tordera" amb l'objectiu de transferir tot aquest coneixement científic a la societat de forma que aquesta informació porti a la patrimonialització del Tordera. Quin són els canals que tenim per transportar el coneixement científic a la ciutadania? Quins espais podem utilitzar per apoderar-nos?

Un projecte de:

Amb el suport de:

Es planteja que des del l'Observatori Tordera es faci una passejada al Delta convidant a la Taula per tal d'explicar tot aquest coneixement.

Des de la experiència del CREAM s'evidencia la importància de que la participació estigui estable en el temps, donat que permet fer un procés evolutiu i consolida els coneixements. La societat té molta memòria i, per exemple, durant la implementació del projecte BeWater tothom recordava el procés participatiu de la DMA. Els espais de governança necessiten permanència, i la continuïtat dels programes es clau.

Tanmateix s'indica que s'hauria d'aprofitar les sortides per explicar la importància de la Tordera, fer entendre que la Tordera és un espai comú que podem gestionar entre tots i establir una altra relació amb la natura.

El grup de treball sobre aigües continentals del CEAB indica que observen que no hi ha aigua a la part baixa de la conca. El grup de recerca pot aportar informació bio-geoquímica sobre la dinàmica dels nutrients i la capacitat d'autodepuració del riu. Sense aigua aquesta capacitat natural es perd. De fet, darrerament estem treballant molt analitzant els impactes de les depuradores, donat que els abocaments afecten molt l'estat del riu, concentrant els contaminants en la poca aigua que hi ha, i fins i tot en molts trams els efluent de depuradora és la única aigua que baixa pel riu.

Es proposa d'involucrar també altres investigadors que treballen la biodiversitat, i hi ha molts que ho fan amb mètodes de ciència ciutadana, com per exemple la Societat Catalana d'Ornitologia, que promouen el seguiment de papallones? en diferents punts del Delta.

Es important tenir present la unitat dels ecosistemes d'aquest Delta, molt peculiar i diferent de les altres zones deltaïques. Molta gent té una imatge del Delta com si fos un aiguamoll però només ho és en una part reduïda a la bocana, el Delta és molt més. Aquest Delta és un espai ple d'hàbitats i biodiversitat que no depenen tant de l'aigua. No necessàriament ha d'haver-hi flamencs i granotes per pensar en un Delta, que també inclou la plana agrícola i les platges. Hem de recuperar les característiques específiques del Delta de la Tordera i parlar no només d'aus aquàtiques sinó que també de ruderals, estepàries o litorals. Lo mateix passa amb el bosc de ribera, doncs el tram baix del riu no en té tal i com ens ho imaginem, amb arbres que segueixen un traçat lineal, sinó que el riu és meandriforme i les lleres haurien de tenir uns hàbitats i una vegetació típics d'aquest. S'ha de tenir en compte que a la Mediterrània hi ha molt pocs deltes i que no resta cap altre avui amb aquestes característiques.

Si volem conservar aquest Delta hem de mirar cap a l'agricultura, i si desapareix o la plastifiquem desapareix la biodiversitat característica del Delta. En aquest sentit celebrem la iniciativa dels pagesos que estan fomentant la creació d'un parc agrari en coordinació amb els ajuntaments.

Es remarca que és així, i que el CEAB ja va participar a una convocatòria de projectes Europeus per millorar les pràctiques agrícoles en espais litorals, malauradament sense èxit. Des del CEAB es considera que aquests aspectes ja s'inclouen en el marc de referència a nivell europeu sobre la gestió integrada del litoral, i que actualment es treballa molt la memòria històrica per entendre les dinàmiques a la base del problema d'avui. Es remarca la importància d'un enfoc socioecològic, incloent temes econòmics. Per exemple, s'hauria de dotar de més recursos i voluntat política la gestió de les zones declarades Xarxa Natura 2000, donat que hi ha la sensació, i es dona la paradoxa, que actualment es protegeixen més els parc urbans que els espais naturals protegits. Per transformar aquestes pràctiques es molt important millorar la governança.

S'ha de recuperar la consciència del valor d'aquest lloc específic, per exemple es cas

Un projecte de:

Amb el suport de:

del corriol petit (*Charadrius dubius*): un ocellet que fa el niu directament a la sorra, i al Delta de la Tordera té la major població a tota Catalunya perquè hi troba rius sorrencs trenats (no cabals permanents importants), platges de granulometria grossa i un entorn agrícola adequat. Avui la seva presència es veu amenaçada per la hiper-freqüentació de gent passejant els gossos pel riu i per la platja. Una altra peculiaritat del Tordera són les vernedes litorals que als anys 40 les anomenaven els "manglars mediterranis". Per exemple el càmping "Las Naciones" era una verneda inundada.

No hi ha consens, i es remarca que si es recupera el règim hidrològic del riu, es deixa de sobre-explotar l'aqüífer i la Tordera torna a tenir cabals, això transformarà els habitats relacionats. Es qüestiona si el sistema de sorres seques és el natural o no. Es remarca que la característica pròpia de la Tordera és llera ample majoritàriament de sorra nua o escassa vegetació amb un curs d'aigua trenat que forma multitud d'illetes i braços. Lo que no és natural és que sigui "només" sorra nua per manca de cabal superficial, que representa un habitat genera alterat per l'impacte de l'home i un paisatge propi de la sobreexplotació. No hem de reconstruir cap "mini-Delta de l'Ebre", hem d'entendre com seria el Delta de la Tordera sense sobreexplotació, amb les seves característiques pròpies i distintives, i quin Delta volem.

Es remarca que tenir una mirada en un llarg període és important, per exemple, la desembocadura del Delta estava en altres llocs a l'època romana. Estudiant els transectes de platja, podem aportar dades de transport de sediment baixant pel riu des del 2015 i es pot observar que no només depèn del cabal que porta el riu, sinó del material dipositat, dels vents i de que si la barra de sorra estigui oberta o tancada. La geomorfologia d'aquest espai és peculiar: al Delta de la Tordera no hi ha la sorra fina, no hi ha llims degut a què la Conca té grans pendents, talussos inestables molt perpendiculars de ràpida erosió i un riu curt. El resultat és que les platges tenen unes granulometries grolleres.

Les extraccions de les embotelladores a la capçalera es pot relacionar amb la manca de cabals a l'aqüífer? Hi ha trams a la part alta on el riu desapareix.

No hi ha consens sobre l'impacte de les embotelladores, també perquè no hi ha informació i no es fan públiques les dades sobre el balanç d'extracció. Els geòlegs del CEAB indiquen que qualsevol extracció a la conca influeix la resta, i en particular al delta.

Pot ser que alguns trams no duguin aigua perquè hi ha aquífers petits però a la plana deltaica hi ha un funcionament diferent perquè es un aquífer immens. El CEAB fa un control del nivell de l'aqüífer cada setmana i tenen dos pous monitoritzats amb dades cada cinc minuts. Aquestes mesures ens ajuden a revelar coses curioses, com per exemple que cada dia entre les nou de la nit i les nou del matí baixa l'aqüífer entre dos i dos metres i mig, degut a que els pagesos bombegen quan és més barata l'energia.

Per recuperar la geo-morfologia del riu tenim l'avantatge de que no està regulat per grans infraestructures com ara els embassaments. Això permet la mobilització de sediments i afavoreix que gradualment els impactes de l'extracció d'àrids fets en el passat es redueixin.

Podeu resumir en una frase quin es la vostra visió futura del Delta?

Des de l'Observatori de la Tordera voldríem veure els habitants del Delta tornant cap el riu i vivint el riu amb un sentiment de pertinença fort. Tanmateix voldríem que els municipis s'interessin pel Delta i l'inclouin com a espai característic sense transformar-ho en un parc temàtic tipus "mini-Delta de l'Ebre".

Un projecte de:

Amb el suport de:

Des del CEAB es voldria veure que per el riu hi tornessin a baixar cabals, un Delta que recuperi la seva funcionalitat especialment litoral i on tots els agents trobin el seu lloc sense conflictes entre ells.

Des del punt de vista naturalista es voldria que no es canviï un Delta per altre, que no perdi la seva identitat pròpia.

Des del CREAM es voldria tenir els coneixements sobre el delta més a l'abast de tothom i que es difonguin millor.

Un projecte de:

Amb el suport de:

